

23. Perjantaina 10 päivänä maaliskuuta 1989

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 204/1988 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 12

2) Ehdotus laiksi valtion virastojen ja laitosten osallistumisesta kehitysyhteistyöhön

Hallituksen esitys n:o 203/1988 vp.
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 10
Suuren valiokunnan mietintö n:o 13

3) Ehdotukset laeiksi ennakkoperintälain 10 ja 19 §:n sekä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 1
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 14

4) Ehdotus laiksi auto- ja moottori- pyöräverosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 2
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 15

5) Ehdotus laiksi etuostolain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 236/1988 vp.
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 16

6) Ehdotukset laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta

Hallituksen esitys n:o 246/1988 vp.
Lakialoite n:o 38/1988 vp.
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 17

Ainoa käsittely:

7) Ehdotukset laeiksi maatalouslautakunnista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain ja maataloustuen jako- ja valvontatehtävien hoitamisesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Mainitut vuoden 1987 vp:ltä lepäämässä olevat lakiehdotukset (HE n:o 83/1987 vp.)
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen käsittely:

8) Ehdotus laiksi Kansainvälisen työjärjestön hyväksymän työnvälityksen järjestelyä koskevan yleissopimuksen numero 88 eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys n:o 224/1988 vp.
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 11

Esitellään:

9) Hallituksen esitys n:o 19 laiksi va-
paakunnan oikeudesta poiketa eräistä
säännöksistä ja määräyksistä

10) Hallituksen esitys n:o 20 laiksi lei-
maverolain muuttamisesta

Siv.

747

Siv.

744

746

747

„

„

„

„

757

758

„

„

- 11) Hallituksen esitys n:o 21 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 57 §:n muuttamisesta
 12) Hallituksen esitys n:o 22 yhteis-aluelajiksi
 13) Ed. Jouppilan ym. lakialoite n:o 16 laiksi tieliikennelain 48 §:n muuttamisesta
 14) Ed. Tykkyläisen ym. lakialoite n:o 17 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 57 §:n muuttamisesta.....

Pöydällepanoa varten esitellään:

- 15) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 1 ed. Helteen ja seitsemän muun edustajan allekirjoittaman kirjelmän johdosta, joka sisältää muistutuksen valtioneuvoston jäsenen virkatoimen lainvastaisuudesta
 16) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksen johdosta muutoksista vuoden 1989 tulo- ja menoarvioon (HE n:o 247/1988 vp.).....
 17) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksen johdosta laeiksi peruskoululain 58 ja 94 §:n ja lukiolain 32 ja 60 §:n muuttamisesta (HE n:o 12)...

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Elo, Gustafsson, Hautala, Häkämies, Järvenpää, Jäätteenmäki, Kauppinen, Kekkonen, Kortessalmi, Kuuskoski-Vikatmaa, P. Lahtinen, Lax, Maijala, Miettinen, Mäki-Hakola, Nordman, Paakkinen, Paasio, Pelttari, Pesola, Pohjanoksa, Renko, Rinne, Rusanen, Saari-nen, Savela, Varpasuo ja Vihriälä.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi edustajat Maijala ja Pesola sekä yksityisasioiden takia edustajat Gus-

- Siv. tafsson, Häkämies, Järvenpää, Jäätteenmäki, Kuuskoski- Vikatmaa, P. Lahtinen, Lax, Miettinen, Mäki-Hakola, Nordman, Paakkinen, Rinne, Rusanen, Saari-nen, Varpasuo ja Vihriälä.

760

„

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuna, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 707 ja 708, molemmat vuoden 1988 valtiopäiviltä. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
 Hallituksen esitys n:o 204/1988 vp.
 Lakivaliokunnan mietintö n:o 2
 Suuren valiokunnan mietintö n:o 12

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 12. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Jotta kyseessä oleva tärkeä laki tai oikeastaan siihen tehtävät muutamat muutokset eivät menisi täällä läpi mahdollisesti kokonaan ilman kommentteja, haluan muutamalla sanalla käsitellä asiaa. Lakivaliokunnassa hallituksen esitys ei kovin suurta keskustelua herättänyt.

Hallituksen esitys syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista maksettavasta korvauksesta annetun lain muuttamisesta on etupäässä nykyisin voimassa olevaa lakia selventävä ehdotus, jossa otetaan huomioon myös esitutkintalain säätämisen yhteydessä voimaan saatetut uudet säännökset. Lakia selventävä esitys on ensinnäkin siltä osin kuin se koskee

pidätetyn oikeutta korvauksen saamiseen, jos syytetä ei ole nostettu, siitä on luovuttu tai syyte hylätty. Oikeuskäytännössä on tietävästi ollut ainakin jossakin määrin sellainen tulkinta, että pidätetyllä on ollut oikeus korvauksen saamiseen vain siinä tapauksessa, että pidättämisen perusteita ei ole ollut lainkaan olemassa.

Uutena korvausperusteena hallituksen esitys tuo tapauksen, jossa pidätetty tai vangittu on kylläkin tuomittu rangaistukseen mutta pienemmästä rikoksesta kuin mikä on ollut pidättämisen tai vangitsemisen perusteena ja tämän vähäisemmän rikoksen perusteella ei ole ollut olemassa pidättämisen tai vangitsemisen perusteita. Tämä peruste on hieman hämmäntävä ja ehkä epämääräinenkin, sillä pienemmästä rikoksesta tuomitulle henkilölle sen lisäksi, että hän saa pidätysajan hyväkseen rangaistuksen suhteen, myös voidaan maksaa korvaus pidätysajasta. Tässä on tietynlainen etujen kasaantuminen. Siihen asiaan en sen enemmälti ole ottanut kantaa lakivaliokunnassa enkä ota nytkään.

Uusi korvausperuste, joka liittyy voimaan tulleeseen esitutkintapakettiin, on korvauksen maksaminen langetetun matkustuskiellon perusteella. Edellytyksenä on tietysti tässäkin tapauksessa se, että syytetä ei ole nostettu, siitä on luovuttu tai se on hylätty.

Merkittävä muutos hallituksen esityksessä koskee lain 4 §:ään, ja sen mukaan erityiset syyt eivät enää ole pidätyksen tai vangitsemisen aiheuttaman kärsimyksen korvausperusteina. Sen arvioiminen, onko erityisiä syitä olemassa vai ei, lienee usein vaikeaa ja myös epäoikeudenmukaisuuteen johtavaa.

Nyt muutoksien kohteena oleva laki on vuodelta 1974, ja korvauksia on maksettu vuosittain keskimäärin ehkä parissakymmenessä tapauksessa. Korvaussummat ovat olleet yhteensä tietääkseni 100 000—200 000 markkaa vuodessa, siis yhteensä. Kun korvauksia on haettu ja myönnetty näinkin vähäinen määrä, on selvää, että vain osa mahdolliseen korvaukseen oikeutetuista on käyttänyt korvauksensaantimahdollisuutta hyväkseen. Rikostutkinnassa sellaisia pidätyksiä, jotka eivät johda syytteeseen, joista luovutaan tai syyte hylätään jossakin tuomioasteassa, lienee huomattavasti enemmän nimenomaan lyhyehköit pidätysajat huomioiden ja tulee olemaan todennäköisesti tulevaisuudessakin siitä huolimatta, että niitä pyritään kaikin keinoin välttämään.

Asiaan liittyen onkin tärkeää huomioda se seikka, ettei syntynyt oikeus korvaukseen mer-

kitse sitä, etteivät lailliset perusteet pidättämiseen tai vangitsemiseen olisi olleet olemassa. Niinpä lukuisista korvaustapauksista huolimatta on ollut varsin harvinaista, että pakkokeinoista määränneen poliisiviranomaisen olisi todettu käyttäneen harkintavaltaansa väärin. Yleensä pidättämisen ja vangitsemisen muodolliset ja aineelliset perusteet ovat olleet olemassa, vaikka oikeusprosessi ei ole johtanut rangaistukseen tai edes syytteeseen. Jos harkintavallan väärinkäyttöä ilmenee, harkintavallan käyttäjä on tietysti rikosoikeudellisessa vastuussa sekä tietyissä tapauksissa myös korvausvastuussa valtion ohella.

Kun käsiteltävässä laissa puhutaan myös syyttömästi tuomituista, tällaiset tapaukset lienevät erittäin harvinaisia. En muista muuta kuin vuosikymmeniä sitten erään tapauksen, jossa henkilö oli ollut vuosikausia vankilassa tuomittuna erään naisen surmaamisesta. Eräänä päivänä muuan sivullinen tuli ja tunnusti rikoksen. Häntä vastaan nostettiin prosessi, ja tuo vankilassa istunut syytön vapautettiin sekä maksettiin mittavat korvaukset valtion varoista. Jonkin ajan kuluttua tuo tunnustanut ilmoitti puhuneensa palturia ja osoitti itselleen alibin rikosentekoaajalle. Pian olivat vapaana sekä alkuperäinen että uusi tekijä, joista alkuperäinen melkoisen varakkaana henkilönä. Pääasia tietysti oli, että vankilassa ei ollut ainakaan syytöntä henkilöä tähän asiaan liittyen tämän tapauksen jälkeen.

Arvoisa puhemies! Kyseessä olevan lain nojalla korvaukseen oikeutettuja syntyy mm. syytteiden hylkäämisen kautta, kuten aikaisemmin mainitsin. Näyttää 1980-luvulla tapahtuneen niin, että nimenomaan lahjoma- ja talousrikosten osalta syytteiden hylkääminen on kokenut todellisen inflaation. Epäillyissä lahjomarikoksissa vain hyvin harva syyte on yltänyt korkeimman oikeuden seulaan saakka ja siellä pitänyt. Samaa on sanottava myös suurten taloudellisten rikosten, talousrikosten, osalta. Tekee siis mieli kysyä, mistä on kysymys, ja siihen on aihetta, jos 30:stä syyttäjän harkitsemasta talousrikossyytteestä hylätään 29 ja 50 samalla tavoin harkittua lahjomassyytettä kokonaan.

Perusteet sille, mitä pidettiin rangaistavana lahjoman vastaanottamisena tai antamisena, luotiin alun perin oikeuskäytännössä pääosin 70-luvun loppupuolella suurten lahjustutkimusten kuten Medivalmetin, Kanta-Hämeen keskussairaalan sekä useiden muiden huomatta-

vien tutkimusten yhteydessä, myös ns. Salorajutussa jo tätä aikaisemmin. Virkamies saattoi menettää virkansa, jopa luottamusmies luottamustoimensa — hieman karrikoidusti esittäen — muutamasta illanistujaisesta, maahantuojan kustantamasta matkasta sairaalavälineitä koskevaan symposiumiin tai levysoittimen hinnalla. Rangaistus saattoi seurata myös kaupan yhteydessä annetusta jopa vähäisestäkin ylimääräisestä alennuksesta.

Epäiltyjä lahjomarikoksia koskevan tutkimuksen yhä laajentuessa 1980-luvun alkupuolella niin tutkiva poliisi kuin syyttäjänkin perustivat arvionsa syntyneeseen oikeuskäytäntöön, tarvittaessa pidättivät, tutkivat ja syyttivät aikaisempaa linjaa noudattaen kukin oman toimenkuvansa mukaisesti. Mutta yllätys, yllätys — tuomioistuinkäytäntö muuttui. Mikä merkittäväntä, se muuttui nimenomaan ylempien tuomioistuinten suunnassa. Rangaistavan lahjojan tunnusmerkkejä eivät enää täyttäneet sellaiset teot kuin aikaisemmin, joihin tutkinta sekä syytteiden nostaminen oli perustunut. Syytteitä hylättiin tukuihin, kuten olen aikaisemmin maininnut.

En usko kenenkään mieleen tulevan, että tänä päivänä virkamies tai luottamusmies menettäisi virkansa niiden kriteerien perusteella, joihin totuttiin 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa, tai yleensä saisi tuomion Saloran, Medivalmetin tai eräiden muiden tapausten malliin. Mikä on oikein ja mikä väärin, siihen en ota kantaa. Ehkä on niin, että se suuntaus, joka asiassa on ollut, on oikeudenmukaiseen suuntaan kulkeva, mutta sen enemmälti en sitä käsittele. Mutta todennäköisesti sekä poliisi että syyttäjälaitos ovat ottaneet vaarin uudesta näkökannasta, eikä lahjustutkimuksia sen paremmin kuin oikeudenkäyntejäkään isommin liene vireillä millään suunnalla, ainakaan merkittäviä sellaisia.

Arvoisa puhemies! Edellä esittämäni tarkoituksena oli yhdeltä osalta lakiesitykseen liittyen tuoda esille näkökohtia syytteiden hylkäämisen osalta 1980-luvulla, syytteiden hylkäämisen, joka on yhtenä perustana lain mukaisen korvausvelvollisuuden syntymiselle. Jos lähtisin vastavassa tarkoituksessa selvittämään usein lahjomarikosten kanssa samaan köynnökseen kietoutuvia taloudellisia rikoksia — 1980-luvun huumaa sekin — pitäisi siihen ottaa ainakin uusi 15-minuuttinen. Se ei kuitenkaan ole tässä tapauksessa tarpeen.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan todeta, että kyseessä oleva laki nyt tehtävine muutoksi-

neen on merkittävä sellaisen rikoksesta epäillyn osalta, johon on kohdistettu pakkokeinoja mutta jota vastaan ei ole nostettu syytettä, syytteenä on luovuttu tai se on hylätty, tai jos joku on tuomittu syyttömästi, mikä on, niin kuin aikaisemmin totesin, erittäin harvinaista, aivan samalla tavalla asianomistajan osalta laki rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista. Siihenkin odottaisi lähiaikoina joitakin parannuksia, ja kun eilen illalla katselin televisiota, oikeusministeri Louekosken lausumasta ilmeni, että nimenomaan tältä osin asianomistajan asemaan ollaan tuomassa parannuksia, mitä on jo julkisesti ja yleisestikin vaadittu. Toivottavaa on kuitenkin, että myös duunarille asian niin vaatiessa korvauksia maksettaisiin, ei yksin ylempien sosiaaliluokan kansalaisille, ja että alemmassakin sosiaaliluokassa olevien kansalaisten ja yhteiskunnan rattaisiin joutuneiden kansalaisten kärsimykset ja korvaus suoritettaisiin myös taloudellisesti tasapuolisesti.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelulta 1, 1 a, 4 ja 5 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi valtion virastojen ja laitosten osallistumisesta kehitysyhteistyöhön

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 203/1988 vp.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 13

P u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 13. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitteilyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelulta 1—8 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotukset laeiksi ennakkoperintälain 10 ja 19 §:n sekä työnantajan sosiaaliturvamaksusta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 1
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 14

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 14. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 10 ja 19 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike sekä toisen lakiehdotuksen 5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 2
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 15

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 15. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 7, 11, 15, 17 ja 18 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi etuostolain 1 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 236/1988 vp.
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 1
Suuren valiokunnan mietintö n:o 16

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 16. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 246/1988 vp.
Lakialoite n:o 38/1988 vp.
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 2
Suuren valiokunnan mietintö n:o 17

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 17. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Eduskunnassa on ryhdytty aivan oikeaan toimenpiteeseen kyselytuntijärjestelmän kehittämiseksi ja koko käytännön elävöittämiseksi. Tässä suhteessa ei ole mitään muuta kuin hyvää sanottavaa. Sen sijaan mitä tämä voi olla käytännössä, jos se on mm. sitä, mitä tapahtui täällä eduskunnassa eilisillan kyselytunnilla. Kaksi eri ministeriä kieltäytyi joko kokonaan vastaamasta tehtyihin kysymyksiin tai vastasi varsin tyhjänpäiväisellä, sanoisinko kehnolla tavalla.

Käyn näitä tapauksia läpi. Käsiteltiin ed. Haaviston kysymystä koskien Suomen reaktioita kirjailija Salman Rushdien Iranin uskonnolliselta johtajalta saamaan tappokäskyyn. Kun tähän oli vastannut ministeri Suominen ulkoministerin puolesta, niin esitin omalta osaltani kysymyksen, joka kuului näin: "Jos olisi sattunut olemaan niin, että kirjailija Salman Rushdie olisi Suomen kansalainen ja suomalainen, niin minkälainen olisi Suomen hallituksen reaktio

siinä tapauksessa Iranin uskonnollisen johtajan ajatollah Khomeinin tappokäskyyn?" Tähän saatu reaktio oli persoonallinen. Ministeri vetäytyi tuolissaan säikähtäneenä taaksepäin ja puhetta johtanut eduskunnan ensimmäinen varapuhemies tulkitsti niin, että tässä mentiin varsinaisen kysymyksen ulkopuolelle. Näin varmasti voi tehdä ja näin voi tulkita, mutta totean omana näkemyksenäni, että pitkäaikaisella puoluejohtajalla, ministerillä ja kansanedustajalla täytyy olla valmius vastata tällaiseen kysymykseen. Se voi tulla ministerinä vastaan niin yllättäen, että siinä ei ole kahta sekuntia aikaa miettiä asiaan kuuluvaa vastausta, jota pystyy myöhemmin puolustamaan (Ed. Virolainen: Eikä virkamiesten kuiskausta!) — eikä virkamiesten kuiskausta, kuten ed. Virolainen entisenä pitkäaikaisena ministerinä hyvin tietää.

Toinen kysymys koski hyvin merkittävää talouspoliittista asiaa, nimittäin varsin merkittävää vaihtotaseen alijäämää, josta olen itsekin tässä salissa lukuisia kertoja puhunut. Ministeri Liikanen antoi ed. Seppäsen kysymykseen hyvin, ehkä hänelle tyypillisen, ylimalkaisen vastauksen. Se toimenpideluettelo, jonka ministeri Liikanen esitteli, oli sellainen, että noilla konsteilla kyllä vaihtotaseen alijäämätilannetta ei paranneta. Niinpä omalta osaltani tein seuraavan kysymyksen: "Voisiko arvoisa ministeri kertoa niistä toimista, joilla todella olisi vaikutusta vaihtotaseen alijäämän pienentämiseksi, mutta joihin hallitukselta ei riitä tällä hetkellä joko tahtoa tai kykyä?" Tähän vastasi arvoisa superministeri Liikanen näin: "Eräs tunnettu valtiomies sanoi, että politiikassa ei koskaan pidä vastata hypoteettisiin kysymyksiin, koska silloin ollaan hyllyvällä suolla." Tällä hyllyvällä suolla on koko Suomen tasavalta vaihtotaseen alijäämän kanssa. Näinkin voi vastata, mutta erittäin mielenkiintoista tulee olemaan televisioitu kyselytunti, kun arvoisat ministerit tulevat vastaamaan tällä tavalla. Siinä on kansalla persoonallista hupia kerrakseen (Ed. Jokinen: Naurussa pitelemistä!) — naurussa pitelemistä.

Tässä suhteessa onkin erittäin suurella mielihyvällä todettava, että suuri valiokunta näyttää hallituksen esitystä korjanneen 37 b §:n osalta, eli ministereiden on hyvä myös vastata esitettuihin kysymyksiin, jotta valtiopäiväjärjestyksen perimmäinen tavoite toteutuisi.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pulliainen puuttuu tärkeään asiaan, kun hän toteaa, että ministereiltä ei tah-

do saada vastauksia kyselyihin. Tämä turhauttava kokemus on tullut varmasti useimpien kansanedustajien kohdalle. Tietysti tässä on kysymys myös siitä, että on kysymys ministereistä. Minusta tuntuu, että joillakin yksinkertaisesti ei ole vastattavaa eli tämä ongelma on näinkin syvällinen.

Kiinnittäisin huomiota kuitenkin siihen seikkaan, että minusta tuntuu siltä ja haluaisin siitä keskustelua, että myös eduskunnan johdon taholta vedetään ministereiden puoleen eli hyvin usein ministereitä pyritään suojaamaan kansanedustajien kyselyiltä. Tässä eduskunta itse heikentää asemaansa. Tämä on eduskunnan johdon kysymys, jota kannattaisi joskus käsitellä. Hyvin usein puhemies tulee ministerin avuksi. Minusta tuntuisi, että puhemiesten pitäisi olla aina kansanedustajien apuna ministereitä vastaan.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaiselle toteaisin, että suuri valiokunta on todella tehnyt tämän muutoksen eikä pelkästään näyttänyt tehneen muutoksen ja osoittanut, että sillä on vielä käyttöä tässä talossa. Valiokunta on kuultuaan sekä perustuslakivaliokunnan puheenjohtajaa että oikeusministeriä on yksimielisesti päättänyt tähän muutokseen hallituksen esitykseen ja perustuslakivaliokunnan mietintöön nähden, eli että hallituksella olisi velvollisuus aina vastata niihin kysymyksiin, jotka puhemiesneuvosto täältä toimittaa edustajien kysymyksinä vastataviksi.

Muutoinkin toteaisin, että näyttää vähän hataraa tämä hallituksen työskentely olevan, koska myöhemmin käsittelyyn tulevassa ed. Helteen ja muiden kantelua koskevassa asiassa perustuslakivaliokunnalle toimitetussa hallituksen vastauksessa näkyy vielä olevan pääministeri Sorsan hallituksen joukossa ministeri Veikko Vennamo, joka 35 vuotta sitten tietääkseni istui valtioneuvoston jäsenenä, mutta on tuohon nimilistaan kuitenkin päässyt.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Tennilän puheenvuoron johdosta haluaisin huomauttaa, että ed. Tennilä on täällä aivan oikeassa siinä, että erittäin vaikea on saada hallituksen ministereiltä irti yleensä vastauksia niihin kysymyksiin, joita me kansanedustajat teemme. Tässä uudessa kyselyjärjestelmässä, johon nyt pyritään, tulee erittäin suuri painoarvo olemaan sillä, miten puhemies ja pu-

hemiesneuvosto tietysti taustalla, mutta erityisesti miten puhemies johtaa tätä keskustelua ja tuleeko siitä sellainen kuin me täällä hartaasti toivomme. Itse olen tätä hengessäni ajatellut. Minusta tuntuu siltä, että sellainen toivottu dialogi, debatti, kunnollinen keskustelu voi syntyä eduskunnassa vain siten, että puhemies on suurimmasta oppositiopuolueesta ja hallitus puolustaa ministeristön kautta omia esityksiään. Silloin siinä syntyisi keskustelu. Puhemiehen osalta ei ainakaan olisi ensimmäiseksi epäily, että hänkin on hallituksen puolella.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä kyllä uskallan olla täysin toista mieltä kuin ryhmätoverini Hannele Pokka. Minusta ei ole saatu eduskuntatyössä hyviä kokemuksia, jos opposition edustaja on valittu puhemieheksi. Täällä tarvitaan voimakasta toimintaa asioiden hoitamiseksi, ja se voidaan tehdä vain silloin, kun meillä on enemmistöhallitus, ja enemmistöhallituksiin on viime aikoina pyritty. Minusta on luonnollista, että puhemies on enemmistöhallitusryhmistä. Minä en ole kyllä missään vaiheessa voinut havaita, että puhemiehet olisivat olleet epälojaaleja myöskään oppositiota kohtaan.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tässä ovat varmasti ed. Virolaisen käyttämät perustelut edelleen olemassa, mutta me olemme täällä pyrkimässä ymmärtääkseni kaikki kansanedustajat elävään keskusteluun ja parlamentarismiin. Mielestäni tästä yhdestä — saako nyt sanoa Pystysen — kaudesta, jolloin oppositiosta oli puhemies, ei voida tehdä niin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, että joka kerta kun oppositiosta valitaan puhemies, asiat eivät mene luistavasti ja hyvin. En suinkaan halua asettaa puhemiehiä epälojaaleiksi ylipäänsä, vaan ajatukseni on se, että saataisiin sellainen eduskunnan toivoma elävä keskustelu ja elävä parlamentarismi myös tätä kautta paremmin toimimaan.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikaisen äskeistä puheenvuoroani sen verran, että kysymyksessä ei tietenkään ollut pääministeri Sorsan, vaan pääministeri Holkerin hallitus. Siitä huolimatta, tuo yksi nimi oli väärin ministereiden joukossa.

Ed. Tennilä (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ettei jää mitään väärinkäsityksen

mahdollisuutta oman puheenvuoroni osalta, niin minusta ei ole kysymys siitä, mistä ryhmitymästä puhemies on. Täällä ovat olleet varapuhemiehet johtamassa puhetta oppositiosta käsin, kun selvästi on ollut kysymys siitä, että ministerit koetetaan päästää mahdollisimman helpolla ja kansanedustajilta on evätty mahdollisuus todella panna ministereitä kovalle. Minusta kysymys on hyvin yleisestä lähtökohdasta, että kansanedustajien puolta pitäisi pitää, koska ministerit ovat jo muutoinkin vahvoilla.

Ed. Virolainen ei ole kylläkään mikään asian-tuntija tässä asiassa. En ole kuullut hänen kysyvän koskaan mitään.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Totta kai puhemiehen rooli on tärkeä yleensä eduskunnan täysistunto-työskentelyä ajatellen. Mutta nähdäkseni kyselytunnin onnistumisessa ydinkysymys on ministerien oma asennoituminen siihen, miten edustajien tekemiin kysymyksiin vastataan. On aivan totta, että meillä on monta esimerkkiä sellaisista kyselytunneista, joissa tosiaan ministerin vastaus ei vastaa — kuin sanotaan joiltain osin — siihen kysymykseen, mitä on kysytty. Pyritään menemään liian usein yli siitä, mistä aita on matalin. Jotta me saamme aikaan elävä vuoropuhelu ja keskustelu kansanedustajien ja hallituksen välillä, niin toki se edellyttää ministreiltä oikeaa asennoitumista ja nimenomaan antautumista aitoon vuoropuheluun. Siihen minusta ministereillä varmasti pitäisi olla varaa.

Ed. Zyskiewicz: Herra puhemies! Tämän valtiopäiväjärjestyksen muutoksen ensimmäisessä käsittelyssä ed. Laine, joka tunnetaan huolellisesti ja tarkasti asioihin paneutuvana kansanedustajana, kiinnitti huomiota esillä olevan 37 b §:n 4 momenttiin, jonka sisältö on seuraava: ”Jos valtioneuvosto katsoo, ettei kysymykseen voida asian laadun vuoksi vastata, on siitä ilmoitettava 3 momentissa säädetyllä tavalla eduskunnalle ja samalla ilmoitettava syyt siihen. Tällaisen ilmoituksen johdosta ei sallita keskustelua.”

Ed. Laine kysyi, minkä vuoksi, kun puhemiesneuvosto on eduskunnan puolesta valinnut valtioneuvostolle esitettävät kysymykset, valtioneuvosto voisi tällaisen ilmoituksen muodossa kuitata kysymyksen ja jättää vastaamatta. Vastauksena tuolloin ed. Laineen esittämään kysymykseen kerroin, että perustuslakivaliokunnassa asiaa käsiteltäessä ei tähän asiaan kiinnitetty

erityisemmin huomiota, ja kerroin tätä momenttia yleisesti perustellun sillä, että vastavanlainen säännös on myös niissä säädöksissä, jotka koskevat suullisen ja kirjallisen kysymyksen tekemistä, myös välikysymyksen tekemistä, joskin välikysymyksen osalta on keskustelumahdollisuus eduskunnalle jätetty.

Samalla kun ed. Laineen kanssa ensimmäisessä käsittelyssä kävin tätä keskustelua, ryhdyin kuitenkin harkitsemaan, onko tällainen säännös tässä uudessa instituutiossa välttämätön, ja sanoinkin tuossa käsittelyssä, että saatataa olla niin, ettei säännös ole välttämätön.

Ensimmäisen käsittelyn jälkeen asiaa tarkasti harkittuani ja vaikkapa sitten yön yli nukuttuani päädyin siihen, että ed. Laine oli tuossa keskustelussa oikeassa. Eli kun tässä on kyseessä uusi instituutio, jossa nimenomaan eduskunnan puhemiesneuvosto eduskunnan puolesta valitsee valtioneuvostolle esitettävät kysymykset ja suorittaa siinä yhteydessä poliittista harkintaa päätyen esittämään juuri ne kysymykset, joihin eduskunta haluaa siinä tilanteessa saada valtioneuvostolta vastauksen, niin onko eduskunnan aseman kannalta perusteltua, että valtioneuvosto voisi tällaisella ilmoituksella jättää kysymyksen vastaamatta, ja päädyin siis siihen käsitykseen, että se ei ole eduskunnan aseman kannalta perusteltua ja että kysymys tietysti on nimenomaan periaatetason kysymyksestä, koska ei voida ajatella, että käytännössä tällaisia tilanteita juurikaan tulee. Mutta päädyin nimenomaan siihen ajatukseen, että säännöstasolla on tietyllä tavalla sopimatonta, että tällä tavoin eduskunnan ja sen puhemiesneuvoston harkinta, sanoisiko, alistettaisiin valtioneuvoston valalle harkinnalle.

Kun sitten tuli esiin tämä ajatus ja päädyin siihen käsitykseen, että tämä momentti voitaisiin poistaa, on esitetty eräitä epäilyjä poistamista kohtaan. Epäilyt ovat lähinnä lähteneet siitä, että jos puhemiesneuvosto on valinnut valtioneuvostolle vastattavaksi kysymyksen, joka on hyvin arkaluonteinen, sisältää valtakunnan salaisuuksiin liittyviä asioita, joiden kysymysten valitsemista puhemiesneuvostolta en todellakaan voi pitää kovin todennäköisenä, niin joutuisiko valtioneuvosto silloin tähän kysymykseen vastatessaan paljastamaan tällaisia salaisuuksia tai menemään arkaluonteisen tiedon pariin ja kertomaan sitä keskustelussa eduskunnalle. Vastauksena tämän kaltaisiin epäilyihin, sen lisäksi että tällaisesta tilannetta en voi ajatella syntyvän, on tietysti se, että valtioneuvos-

tolle ja sen vastaukselle ei ole asetettu mitään sisältövaatimuksia. Toisin sanoen tämän kaltaisessa teoreettisessa tilanteessa valtioneuvosto vastaa asian laadun edellyttämällä tavalla lyhyemmin tai vieläkin lyhyemmin, totta kai siten, että mitään valtakunnan salaisuuksia tai vastaavia ei tuossa keskustelussa paljasteta. Myöskään siitä seuraavassa jatkokeskustelussa, joka on siis puhemiehen harkinnan varassa ja jossa eduskunnan jäsenet toki voivat arvostella valtioneuvoston vastauksessaan omaksumaa asennetta, ei voida pakottaa valtioneuvoston jäseniä vastaamaan itse substanssiin ja käyttämään siitä minkäänlaisia puheenvuoroja.

Näin ollen tämän kaltaiset epäilyt tämän momentin poistamisen aiheuttamista mahdollisista ongelmista ovat mielestäni turhia. Toisaalta tämä äsken sanomani merkitsee myös sitä, että sen kaltaisiin kysymyksiin, mihin ed. Pulliainen äsken puuttui, ei tämän momentin poistaminen myöskään tuo ratkaisua.

Ensimmäisen käsittelyn jälkeen tämä ajatus momentin poistamisesta ja ajatukseni siitä, että näin olisi perusteltua menetellä, on ollut esillä myös perustuslakivaliokunnan keskusteluissa, joissa valiokunta on yksimielisesti todennut, että momentin poistaminen olisi paikallaan. Tämän valiokunnan keskusteluissa esille tulleen näkemyksen toin esille myös suuressa valiokunnassa asiaa tänään käsiteltäessä, missä allekirjoittanut ja oikeusministeriä kuultiin asian tuntijoina. Olen tyytyväinen siihen, että suuri valiokunta päätyi yksimielisesti siihen kantaan, että tämä momentti poistettaisiin, ja on mietinnössään sitä esittänyt. Toivon totta kai, että myös tässä eduskunnan toisessa käsittelyssä päädytään ja uskon että päädytään vastaavaan ratkaisuun.

Herra puhemies! Kiinnitän vielä huomiota siihen, että tämän asian otti ensimmäisessä käsittelyssä siis esille ed. Laine, joka ei kuulu mihinkään hallituspuolueen eduskuntaryhmään eikä myöskään kuulu kovin suuren puolueen eduskuntaryhmään. Se, että suhtauduin omasta mielestäni ennakkoluulottomasti hänen esittämänsä ajatukseen ja pystyin siihen sillä tavoin suhtautumaan, johtuu ehkä siitä, että itselläni on kahdeksan vuoden kokemus oppositio-kansanedustajana toimimisesta ja niistä vaikeuksista, mitä oppositiopuolueen kansanedustajalla on saada asiansa ja ajatuksensa menemään eteenpäin, vaikka se vaikuttaisi kuinka perustellulta.

Jos nyt esillä oleva tapaus ja prosessi vahvis-

taa käsitystä siitä, että kaikki viisaus ei välttämättä ole hallituksessa eikä välttämättä edes meissä hallituspuolueiden kansanedustajissa, vaan että asioihin voidaan suhtautua myös asian mukaan eikä vain sen mukaan, mistä tuota asiaa on esitetty, niin mielestäni se on myönteistä kehitystä.

Oikeusministeri Louekoski: Herra puhemies! Haluan hallituksen puolesta lyhyesti todeta muutamia asioita tässä käsittelyvaiheessa, kun on syntynyt aika tavalla periaatteellista keskustelua siitä, mikä on eduskunnan ja valtioneuvoston suhde.

Oikeusministeriössä tämän lakiesityksen valmistelun yhteydessä kiinnitettiin huomiota kolmeen eri kohtaan nyt avoimena olevan valtiopäiväjärjestyksen kahden pykälän osalta. Ensimmäinen oli 36 §:n se kohta, jossa puhutaan mahdollisesta luottamuslauseäänestyksestä se-lontekokeskustelun yhteydessä. Siinä asiassa eduskunta on keskusteluissaan päässyt selville vesille, enkä tähän kohtaan tässä yhteydessä enempää palaakaan.

Toinen asia, joka oikeusministeriössä lainvalmistelijoitten huomiota kiinnitti ja jossa tehtiin eduskunnan valmistelutyön jälkeen muutosesitys tekstiin, ja joka nyt näytettäväksi olevan täällä myös läpi menossa, on 37 b §:n 3 momentti. Siinä puhutaan vastaajasta, siitä siis, kuka vastaa valtioneuvostolle tehtyyn kysymykseen. Sekään asia ei ole enää ongelmallinen.

Kolmas kohta on nyt keskustelussa oleva asia eli se, minkälaisissa tapauksissa valtioneuvostolle tulisi sallia jättää esitettyyn kysymykseen vastaamatta. Valtiopäiväjärjestyksen mukaan voidaan välikysymykseen, kirjalliseen kysymykseen tai myös suulliseen kysymykseen jättää asian laadun vuoksi vastaamatta. Tällaisessa yhteydessä on kuitenkin eduskunnalle ilmoitettava syyt, miksi ei vastata.

Kun eduskunnassa nyt käsiteltävänä oleva esitys oli ollut varsin perusteellisen valmistelun kohteena ja kun tätä logiikkaa näytettiin sovellettavan myös 37 b §:n 4 momenttiin, ei siitä oikeusministeriön tai valtioneuvoston taholla sen enempää keskusteltu, vaan tyydyttiin eduskunnassa otettuun alustavaan kantaan. Kun asiasta nyt myöhemmin on noussut keskustelua ja tämä 4 momentti on osoittautunut jossain määrin ongelmalliseksi, on syytä todeta, että valtioneuvoston puolesta voin yhtyä niihin näkökohtiin, joita perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja täällä jo esitti. On mielestäni selvää, ettei puhe-

miesneuvoston kautta tule sellaisessa asiassa valtioneuvoston vastattavaksi sanoisinko sopimattomia kysymyksiä, jotka halutaan poliittisina keskeisinä ongelmina nostaa valtioneuvoston kyselytunnilla esille. On myös luonnollista, että jos puhemiesneuvosto hyväksyy kysymyksen ja haluaa sen täällä valtioneuvoston ja eduskunnan välisen keskustelun aiheeksi, kysymys kaikin puolin on varmastikin korrekti.

Toinen puoli on sitten se seikka, ettei tällainen muutos aikaisemmin vallinneeseen logiikkaan saa mennä ohi huomaamatta. Silloin kun kysymykseen on aina vastattava, niin otetaan eräällä tavalla kantaa myös siihen, että vastaukseksi hyväksytään sellainenkin vastaus, jossa ei varsinaista substanssia käsitellä. Tämä ratkaisu täytyy tehdä avoimin silmin. Silloin kun valtioneuvosto kysymyksestä huolimatta ei siihen asiallisesti substanssiin mennä vastaa, niin se nyt täällä esillä olevan muutoksen muodossa hyväksytään kuitenkin vastaukseksi. Kun näin tapahtuu, on hyvä, että tämä asia perusteellisesti selvitetään, ettei myöhemmin jossakin käytännön tilanteessa, ei varmaankaan tämän eduskunnan aikana, mutta jossakin myöhemmässä tulevaisuudessa, syntyisi perustuslaillista ongelmaa siitä, että pääministeri tai joku muu valtioneuvoston jäsen jättää hyvin lyhyen tai hyvin pyöreän perustelun varaan vastauksen puhemiesneuvostossa harkittuun kysymykseen. Korostan sitä, että kun asia nyt hyväksytään ilmeisestikin siinä muodossa, että 4 momentti jätetään 37 b §:stä pois, tämän poisjättämisen perustelut ovat kaikille selvät.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minulla ei perustuslakivaliokunnan puheenjohtajan äskeisen puheenvuoron johdosta ole muuta sanottavaa, sehän oli asiallista selvitystä mielestäni tämän asian osalta, kuin se että hän mainitsi, että ed. Laine otti tämän asian esille ensimmäisessä käsittelyssä. Sekin pitää paikkansa, mutta puolestani haluaisin korostaa sitä, että otin tämän asian esille jo lähetekekskustelussa. Toivoisin, että tässä eduskunnassa olisi sellainen käytäntö, jonka olen luullut olevan, että lähetekekskustelupöytäkirjat menevät asianomaiseen valiokuntaan, jossa ainakin sihteeri ja mahdollisesti puheenjohtaja tutustuisivat tähän keskusteluun. Jos nyt oikein muistan, niin tuo lähetekekskustelu oli aika lyhyt eikä kovin paljon ehdotuksia tehty. Ainakaan tämän asian osalta se ei olisi ollut vaikeaa.

Ministeri Louekosken äskeisen puheenvuo-

ron johdosta toteaisin, että kun hän sanoi, että esitys tuli eduskunnasta sellaisena, että siinä oli tuo 37 §:n 4 momentti mukana, niin minä en nyt väitä mitään, mutta minun muistikuvani on, että tässä kehittämissryhmässä, jossa tämä asia valmisteltiin, tätä 4 momenttia ei ollut. Mahdollisesti jos sitten eduskunnasta sellainen paperi on mennyt, se on siihen syntynyt myöhemmin. Mutta kuten sanoin, niin en ole nyt aivan varma. Haluan itsekin tarkistaa tämän seikan.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sekä ed. Zyskowiczin puheenvuorossa että herra oikeusministerin käyttämässä puheenvuorossa lausuttiin tyydytys siitä, että eräänlainen lipsahdus, joka oli tulossa tähän lakiin, nyt suuressa valiokunnassa on poistettu, ja se on varmasti aivan oikein. Mutta ministeri Louekoski veti minun mielestäni vähän liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Hän sanoi, että jos hallitus ei sitten kuitenkaan tämän kohdan poistamisesta huolimatta vastaa tähän kysymykseen, niin se olisi nyt otettava jonkinlaisena ennakkotapauksena. Siis hallitus ilmoittaa, että jaaha, siitä ja siitä syystä me emme vastaa tähän. Minä en ole juristi, mutta eduskunnan jäsenenä kyllä ihmettelen, jos tämän perusteella nyt lähdetäisiin vetämään tällaisia päätöksiä. Minusta tuntuu, että eduskunta on kyllä sitä mieltä, että jokaiseen kysymykseen, jonka puhemiesneuvosto lähettää, on annettava hyvin asiallinen vastaus. Ei tällaisten lausuntojen perusteella minun mielestäni voi ilmoittaa, että pääministeri katsookin, ettei hän halua vastata.

Käytin tuon äskeisen puheenvuoron sen vuoksi, että mielestäni ei pitäisi eduskunnan puhemiehiä sotkea meidän opposition ja hallituksen välisiin poliittisiin kiistoihin. Käytin tämän puheenvuoron, vaikka ed. Tennilä ei näyttänyt sille juuri mitään arvoa antaneenkaan, sen vuoksi, että eduskunnan puhemies on puolueeton. Hän antamassaan vakuutuksessa sanoo — niin puhemies kuin molemmat varapuhemiehet: ”Vakuutan, että minä puhemiestoimessa tahdon voimieni mukaan puolustaa Suomen kansan, eduskunnan ja hallituksen oikeutta perustuslakien mukaan.” Tämä on puhemiehen velvollisuus ja hän on siihen sitoutunut. Ei meidän oppositiosta pidä epäillä, että puhemies vetää muka aina hallituksen puolta.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Zyskowicz mainitsi puheenvuo-

ronsa lopussa, että kaikki viisaus ei suinkaan ole hallituksessa eikä edes hallituspuolueiden kansanedustajilla. Näin ainakin ymmärsin tuon lausuman. Toivon, että tämän tapainen asenne jatkuu perustuslakivaliokunnassa myös siinä vaiheessa, kun käsitellään presidentin valtaoikeuksista ja vaalitavasta tehtyä esitystä.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten ed. Laike jo itsekin totesi, hän otti esille sen esityksen, että valtioneuvoston ei tarvitse vastata kaikkiin kysymyksiin, jo lähetekeskustelussa. Olimme tätä ryhmäkokouksessamme ennen istuntoa käsitelleet. Hän totesi, että hänen käsityksensä mukaan valiokunnissa seurataan lähetekeskusteluja. Näyttää siltä, että näin ei tapahdu. Itse lisäisin tähän vielä ehdotuksena sen, että tehtäisiin nyt vähintään herrasmiessopimus siitä, että valiokuntien puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat seuraisivat salissa lähetekeskusteluja ja muitakin käsittelyvaiheita, kun niistä keskustelua salissa käydään. Tätä kautta tulisi myös niiden edustajien, jotka eivät kyseisessä valiokunnassa ole jäsenenä, näkemykset ottaa huomioon. Erityisesti tietysti esimerkiksi oppositior ryhmät, joilla ei ole lainkaan edustajaa valiokunnassa, saisivat näin näkemyksensä esille.

Ed. Zyskowiczin osalta voin todeta, että juuri tällä tavoin eräs epäkohta korjattiin, nimittäin takautuvien eläkkeiden verotus, kun hän kuunteli lähetekeskustelua. Tässäkin asiassa pidän ed. Zyskowiczin roolia merkittävänä, että tämä asia on nyt saatu korjatuksi. Toivoisin, että tämä laajenisi yleiseksi käytännöksi eduskunnassa ja että myös tätä asiaa puhemiesneuvostossa käsiteltäisiin ja nimenomaan sitä, mitä on parlamentarismi. Se ei ole ministeri Louekosken edustama kanta, että parlamentarismia on se, että vaalien jälkeen valitaan hallitus, enemmistöhallitus sitten päättää, ja eduskunnalla ei sen kummempaa roolia ole. Tämä on meillä käytännön toimintaa, ikävä kyllä. Eduskunnan rooli on erittäin vähäinen.

Ed. Männistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! En voi yhtyä ministeri Louekosken käsitykseen siitä, että nyt eduskunta ottaisi sen kannan, että me voimme hyväksyä pääministerin tai jonkun muun valtioneuvoston jäsenen vastauksen sisällöllin sillä tavalla, että se on vastaus, oli se sitten kuinka lyhyt taikka mitätön tahansa. Me emme tietenkään voi hallituksen jäsenten suuhun pistää, mitä he sanovat,

mutta me voimme kyllä arvostella tämän jälkeenkin näitten vastausten asiallista sisältöä, emmekä sitä hyväksyä.

Ed. Wahlström: Herra puhemies! Tämän asian yhteydessä on käsitelty myös SKDL:n eduskuntaryhmän jättämä lakialoite, joka koskee sekä selontekoa että myös uudenlaista käytäntöä hallinnonalan suunnitelmista.

Täällä on puhuttu paljon kyselytunnista ja sen uudistamisesta, joka sinänsä tarjoaa uuden mahdollisuuden keskusteluun, mutta vain keskusteluun. Tämä on syy, miksi olemme jo pitkään moittineet selontekojärjestelmää ja vaatineet aina silloin, kun hallitus joutuu on aikunut esittää, tiedonantoa, jotta voitaisiin myös eduskunnan kanta saada selville.

Aikoinaan, kun tämä selontekojärjestelmä syntyi, sitä perusteltiin sillä, että pitäisi olla mahdollisuus keskustella eduskunnassa joistakin tietyistä asioista, ilman että se johtaisi nimenomaan päätökseen. Tämähän tietysti on tarjonnut hallitukselle hyvän tavan keskustellutaa eduskuntaa pelkäämättä sitä, että tulisi jokin reaktio niin kuin tiedonantomenettelyssä voisi tulla. Tämä pelkkä keskustelu on siis riittänyt. Muun muassa silloin, kun kokoomus oli oppositiossa, niin oikeastaan hallituksen joka-keväinen talouspoliittinen tiedonanto perustui siihen, että muutoin olisi ollut odotettavissa kokoomuksen välikysymys. Sen vuoksi tiedonanto annettiin, ja kokoomuksellekin riitti sitten se, että saatiin keskustella yleisesti talouspolitiikasta tekemättä siitä mitään päätöstä. Mutta viitaten siihen, mitä sanoin äsken tuosta kyselytunnista, selonteossa on aivan sama ongelma. Jos katsotaan, että eduskunnan ensisijainen tehtävä on päättää, ei keskustelu voi olla tyydyttävä tietenkään, kun tosiasiaa on mahdollisuuksia keskusteluun hallituksen kertomusten yhteydessä, budjetin yhteydessä ja useiden päiväjärjestyksen asioiden yhteydessä. Tämän vuoksi tässä meidän aloitteessamme esitettiin, että tämä selontekomenettely voitaisiin jopa lopettaa ja että silloin, kun hallitus haluaa jostain asiasta kertoa, se käyttäisi tiedonantomenettelyä. Nyt tämä esitys mielestäni korjaa asiaa. Nythän selonteko voidaan pääsääntöisesti lähettää valiokuntaan, valiokunta käsittelee sen, ja näin saadaan eduskunnan kanta asiaan, ei pelkäästään keskustelu, joka nuijan kopautuksen jälkeen ei välttämättä johda mihinkään.

Täällä käytiin mm. liikennepoliittinen selontekokeskustelu viime keväänä, ja olen jonkin ver-

ran selaillut sitä yhteenvedoa, minkä liikenneministeriö on tehnyt tästä keskustelusta. Kyllä siitä voi todeta, että tällaisesta selontekokeskustelusta voi tehdä ihan mitä johtopäätöksiä tahansa, ja sen jälkeen hallitus voi täysin itse tulkita sitä, mikä oli olevinaan eduskunnan kanta. Siksi on hyvä, että tämä muutos on nyt toteutunut, ja tällä tavalla voidaan asioista myös päättää, vetää eduskunnan linjaa määrättyihin asioihin.

Meidän aloitteessamme on ehdotettu uutta säännöstä, joka koskisi erilaisia hallinnonalan suunnitelmia. Toki voitaisiin selonteon yhteydessäkin tehdä tämän tyyppisiä suunnitelmia, mutta me tuossa aloitteessa esitämme, että voitaisiin eduskunnassa luoda nämä pitkän ajanjakson suunnitelmat. Ne korvaisivat nykyisiä, esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan valtakunnallisia suunnitelmia, taikka paremminkin ne täällä voitaisiin vahvistaa. Tällöin olisi todella mahdollisuus päättää näistä suuntaviivoista.

Jos äskeiseen liikennepoliittiseen selontekoon viitataan, niin mikäli se olisi annettu esimerkiksi tällaisena hallinnonalasuunnitelmana, siinä yhteydessä olisi voitu esimerkiksi päättää, tulisiko kehittää moottoritieverkkoa vai tulisiko varautua Valtionrautateiden kehittämiseen, eli päättää todellisista suunnista eikä pelkästään niistä keskustella. Me emme ole esityksessämme pyrkineet tarkkaan nimeämään hallinnonalasuunnitelmia, vaan niitä voitaisiin tarvittaessa laatia vaikka useampiakin. Toisaalta ne voisivat sisältää monenlaisia osia, niin että niissä voitaisiin konkreettisesti myös päättää toimenpiteistä. Valiokunta ei ole kuitenkaan käsitellyssä esitystämme hallinnonalasuunnitelmista ottanut vakavasti. Mielestämme olisi tarpeen, että asiaa selvitettäisiin, koska tällainen uusi järjestelmä tehostaisi eduskunnan ja hallituksen yhteistointia ja nimenomaan vahvistaisi eduskunnan asemaa pidemmän tähtäyksen suunnitelmissa, siis lisäksi eduskunnan päätösvaltaa eikä vain mahdollisuutta keskustella tai kysyä jotain valtioneuvoston jäseniltä.

Tämän asian kolmannen käsittelyn yhteydessä tulen palaamaan vielä tähän asiaan perustuslakivaliokunnan mietintöön liitetyn vastalauseen pohjalta.

Ed. Zyskiewicz: Arvoisa puhemies! Tämä on vastaus eräisiin käytettyihin puheenvuoroihin, mutta kun en ollut vakuuttunut siitä, riittääkö kaksi minuuttia, niin pyysin tavallisen puheenvuoron.

Ed. Laine kiinnitti huomiota siihen, että hän kiinnitti esillä olevaan asiaan huomiota jo lähetekeskustelussa. Tämä pitää paikkansa enkä pyri sitä kiistämään, että tuo asia olisi meidän, jotka valiokunnassa sitä käsittelemme, tullut jo tuossa vaiheessa huomata ja sen mukaisesti itse valiokuntakäsittelyssä kiinnittää siihen kunnolla huomiota.

Ed. Stenius-Kaukonen puuttui ed. Laineen tavoin kysymykseen siitä, miten lähetekeskustelussa käytetyt puheenvuorot todella saataisiin asianomaisen valiokunnan tietoon. Olen molempien kanssa samaa mieltä siitä, että ensisijainen lähtökohta on tietysti se, että asianomaisen valiokunnan puheenjohtajat ja jäsenet seuraavat omiin valiokuntiin lähtevien asioidensa lähetekeskustelua, kuten varmasti usein tekevätkin, mutta sen lisäksi ei ole huono sellainen ajatus, että jollain tavoin lähetekeskustelu sen lisäksi saatettaisiin esimerkiksi sihteerin toimesta valiokunnan jäsenten tietoon asian käsittelyn alussa.

Mitä tulee ed. Laineen kertomaan siitä, että neljäs momentti ei ollut esillä kehittämistyöryhmässä, niin saamani selvityksen mukaan se tuli tähän esitykseen eduskuntavaiheessa mutta kehittämistyöryhmän jälkeen. Virkamiesvalmistelussa vastaava pykälä, joka on näissä suullisen ja kirjallisen kysymyksen kohdalla, oli tosin siinä puhemiesneuvoston ehdotuksessa, joka eduskunnasta lähti oikeusministeriöön.

Ed. Virolainen ja myöhemmin ed. Männistö käyttivät puheenvuoroja sen tulkinnasta, milloin hallituksen on katsottava vastanneen kysymykseen, johon sillä nyt muutettavan pykälän mukaan on aina velvollisuus vastata. Mielestäni on selvää, kuten ed. Virolainen sanoi, ettei pääministeri eikä hallitus tämän jälkeen voi ilmoittaa, ettei vastata. Toisaalta aivan yhtä selvää on se, että pääministeri ja asianomainen valtioneuvoston jäsen voivat vastata haluamallaan tavalla. Toisin sanoen, jos on kysymys sen kaltaisesta arkaluonteisesta asiasta tai muutoin sellaisesta asiasta, johon hallitus ei katso voivansa antaa kovin perusteellista ja kunnollista vastausta, niin silloin hallituksen vastaus voi jäädä hyvin tyypistetyksi. Sille ei ole mitään estettä, mutta asiassa on tietysti se mahdollisuus, että eduskunta välittömästi tällaisen vastauksen saatuaan samalla kyselytunnilla pystyy käymään keskustelua myös vastauksen luonteen johdosta, riippuen puhemiesen harkinnasta siinä yhteydessä. Mielestäni on nimenomaan positiivista, että jos syntyy tilanne jossa poliittisista syis-

tä tai muutoin hallituksen vastaus on hyvin epätydyttävä, niin tällä muutoksella nimenomaan estetään hallitusta pelkästään antamasta ilmoitusta, että se ei vastaa, minkä jälkeen keskustelu ei olisi sallittu, vaan eräällä tavalla pakotetaan hallitus ainakin alistumaan siihen kriittiseen keskusteluun, mikä tämän kaltaisen eduskunnan kannalta ehkä epätydyttävän vastauksen jälkeen syntyy.

Voi olla, että parlamentarismien teorian kannalta olisi perusteltua, että hallituksella olisi myös mahdollisuus ilmoittaa, että se ei vastaa, ja eduskunta sitten eri yhteydessä voisi päättää omasta reaktiostaan. Mutta tästä teoreettisesta lähtökohdasta riippumatta mielestäni on, niin kuin jo ensimmäisessä puheenvuorossani sainoin, perusteltua se, että kun eduskunta puhemiesneuvostonsa kautta on päättänyt, että johonkin kysymykseen halutaan vastaus, niin siihen myös vastaus saadaan ja mahdollisuus vastauksen jälkeiseen keskusteluun.

Ed. Helle omassa puheenvuorossaan kiinnitti huomiota siihen, että toivoisi laajemminkin sellaista asennoitumista, että kaikki viisaus ei ole hallituksessa tai meissä hallituspuolueiden kansanedustajissa. Kyllä olen sitä ajattelua pyrkinyt laajemminkin edustamaan ja luulen, että läsnäolevat perustuslakivaliokunnan oppositiopuolueisiin kuuluvat kansanedustajat eivät voi moittia valiokunnan työskentelyä esimerkiksi siitä, ettei siellä asianmukaisesti otettaisi huomioon kaikkien valiokunnan jäsenten asioiden käsittelyssä esittämiä perusteltuja ajatuksia.

Mitä sitten tulee presidentin vaalitapa-asiaan, niin varmasti siinäkin asiassa perusteellisesti ja kaikkien näkökantoihin asianmukaista huomiota kiinnittäen sitä tullessa käsittelemään. Toisaalta asia on myös niin, että josko ei kaikki viisaus ole meissä hallituspuolueiden kansanedustajissa tai hallituksessa tai oppositiopuolueidenkaan kansanedustajissa, niin ei se kaikki viisaus myöskään ole valtio-opin tai valtiosääntöoikeuden asiantuntijoissa varsinkaan tällaisessa asiassa. Puuttumatta tässä keskustelussa asiaan laajemmin totean vain, että vaalitavan valinta on hyvin selvästi arvoarvostelma, joka ei niinkään ratkea asiantuntemuksen vaan poliittisen harkinnan perusteella.

Ed. Virolainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten jo aikaisemmin tämän asian esillä ollessa korostin, niin tämä on tämän istuntokauden kaikkein tärkeimpiä asioita

eduskunnan ja meidän kansanedustajien kannalta. Ed. Zyskoviczin puheenvuorossa kiinnitin huomiota lähinnä kahteen seikkaan, ensiksi juuri siihen, mitä hallitus vastaa sellaiseen kysymykseen, jonka puhemies ja puhemiesneuvosto lähettävät hallitukselle. Katsoisin, että hallituksen pitäisi suhtautua siihen vakavasti, koska se vastaus, jonka hallitus antaa, ei ole välikysymyksen vastaus. Välikysymyksen vastauksen jälkeen eduskunta aina voi esittää hallitukselle epäluottamuslauseen, äänestää siitä. Tässä ei sitä mahdollisuutta ole. Sen vuoksi katsoisin jo tässä vaiheessa, että hallituksen pitäisi suhtautua tähän vakavasti. (Ed. Zyskovicz: Siitä olemme samaa mieltä!) — Muistutan ed. Zyskoviczin mieleen, että kun Raimo Ilaskivi oli kokoomuksen ryhmäpuheenjohtaja muutamia vuosia sitten, jolloin olin valtiovarainministeri, hän teki välikysymyksen talousasioista. Minä valtiovarainministerinä vastasin ja vastaukseni pituus oli muistaakseni seitsemän sivua. Ilaskivi oli erittäin närkästynyt, että ei tämä ole mikään vastaus, koska tämä on vain seitsemän sivua, jolloin kysyin häneltä, pitäisikö valtiopäiväjärjestykseen kirjoittaa, kuinka monta sivua vastauksen pitää vähintään käsittää ennen kuin se on vastaus.

Sanoisin, että kun meillä ei ole valtiosääntö-oikeutta, niin se korostaa juuri perustuslakivaliokunnan asemaa. Sen vuoksi korostan vielä, että sodan jälkeen puolueisiin katsomatta perustuslakivaliokunta katsoi, että he ovat ennen kaikkea valiokunnan jäseniä, suhtautuvat asiallisesti perustuslakikysymyksiin, eikä niinkään poliittisiin. Siellä oli kaksi varsin vastakkaista suuntaa edustavia, edustajat Georg Ehrnrooth ja SKDL:n Eino Tainio, jotka erittäin kunnia-kaasti hoitivat perustuslakivaliokunnan tehtäviä.

Ed. A h d e: Arvoisa puhemies! Eduskunnan ja hallituksen välinen luottamus ei ratkea valtiopäiväjärjestyksen säädöksillä suullisesta, kirjallisesta tai valtioneuvoston kyselytunnista. Nimittäin tämä pykälä kuitenkin kaikissa tapauksissa tullaan kirjottamaan siten, että eduskunta ei lopuksi päättä, tyydyttääkö hallituksen vastaus vai ei. Sen takia luulen, että tällä asialla, kummin se järjestetäänkin, ei käytännössä ole suurta merkitystä.

Parlamentarismin tärkein periaate on poliittinen eikä oikeudellinen luottamus. Jos esimerkiksi hallitus tulevaisuudessa vastaisi valtioneuvoston kyselytunnilla johonkin tehtyyn kysy-

mykseen siten, että syystä tai toisesta syystä hallitus ei halua vastata, niin tämän tulkinna mukaan tuota on pidettävä vastauksena. Eduskunnalla on onneksi muita mahdollisuuksia todeta hallitukselle se, että hallitus ei nauti mm. tämän kaltaisen vastauksen perusteella eduskunnan luottamusta. Siksi luulen, että tällä asialla ei siis ole suurta käytännön merkitystä.

Kuitenkin haluan todeta, että valtioneuvoston kyselytunti on eduskunnan kannalta tärkeä uusi lisä käydä hallituksen ja eduskunnan kesken ja välillä poliittista keskustelua ilman, että pyritäänkään eduskunnan kannanottoon. Selasta tarvetta poliittisessa elämässä on. Tämän lisäksi tämän kaltainen uusi kyselytunti on mielestäni hallituksen ja erityisesti hallituksen pääministerin kannalta tärkeä. Pääministerillä ei ole luontevia mahdollisuuksia riittävästi osallistua eduskunnassa käytävään poliittiseen keskusteluun. Esimerkiksi välikysymyksiin yleensä vastaa asianomainen valtioneuvoston jäsen, poikkeustapauksissa vain pääministeri. Tämän takia mielestäni on tärkeätä, että nimenomaan eduskunta edellyttää, että pääministerin johdolla hallitus vastaa eduskunnan sille tekemään ajankohtaiseen poliittiseen kysymykseen.

Sen lisäksi, että eduskunta on korkein lakeja säätävä elin, sen täytyy olla myös suomalaisen poliittisen keskustelun keskus. Sellainen eduskunta oli meidän parlamenttiuudistuksemme jälkeen tämän vuosisadan ensimmäisillä vuosikymmenillä, mutta eduskunnasta ikään kuin karkasi poliittinen keskustelu 1970-luvun alussa. Se on käsitykseni mukaan nyt hiljalleen palaamassa eduskuntaan. Se on hyvä asia.

Ed. L a i n e: Rouva puhemies! Minä olen täsmälleen samaa mieltä ed. Ahteen kanssa siitä, että suurta käytännön merkitystä asialla ei ole, mutta periaatteellinen merkitys on niin suuri, että sen vuoksi pidän hyvin oikeana sitä, että suuri valiokunta on tuon muutoksen nyt tehnyt. Nimittäin on lähdettävä siitä, että jos eduskunta tai tässä tapauksessa eduskunnan puhemiesneuvosto katsoo, mikä on se ajankohtainen tärkeä asia, johon eduskunta tarvitsee lisää tietoja ja vuorovaikutusta, keskustelua hallituksen kanssa, ei sen takia, että mitataan hallituksen luottamus, vaan tämän asian ajankohtaisuuden vuoksi, niin ei saa antaa sellaista mahdollisuutta, että hallitus harkitsisi, ettei tämä olekaan mikään ajankohtainen ja tärkeä asia, johon tulisi antaa eduskunnan tahdon mukaisesti jotakin lisäselvitystä tai mahdollisuus dialogiin.

Tämä on minusta se periaatteellinen puoli, jonka vuoksi pidän tärkeänä, että menetellään niin kuin suuri valiokunta nyt ehdottaa.

Ed. Kemppainen: Arvoisa puhemies! Ed. Ahteen puheenvuoron johdosta toteaisin vain sen, että todellakin olen samaa mieltä siitä, että on eduskunnan kannalta tärkeä uudistus saada aikaan dialogia hallituksen ja eduskunnan kesken. Haluaisin myös korostaa sitä, että varmaan hallituksenkin kannalta tämä on uusi vaihe. Hallitus joutuu aivan toisella tavalla vastaamaan edustajien kysymyksiin kuin tähän saakka. Vaikkakaan tämä kysely ei johda epäluottamuslauseen tai luottamuslauseen antamiseen hallitukselle eikä eduskunnan kannanottoon ylipäänsä, niin luulen, että hallituksen poliittinen vastuu tulee useamman kerran punnituksi täällä eduskunnassa. Toivon mukaan se tulee paremmin punnituksi kuin tähän saakka näillä kyselytunneilla on tullut.

Lopuksi vielä ed. Zyskowitzille toteaisin, että kyllä mielestäni sinä aikana, jolloin olen perustuslakivaliokunnassa ollut, siellä todellakin on pyritty asiallisesti, ilman kovinkaan suuria puoluepoliittisia intohimoja asioita käsittelemään. Jatkossakin toivoisin, että kaikkia asiantuntijalausuntoja myös nyt sinne käsittelyyn tulevassa presidentin vaalitivassa ja presidentin valtaoikeuskysymyksessä eli valtiosääntöoikeuskysymyksessä arvostettaisiin niin kuin tähänkin saakka.

Ed. Alho: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ed. Ahteen kanssa siitä, että varsinainen 4 momentin muutos ei ehkä käytännössä ole niin merkittävä asia. Periaatteellisesti se tietenkin vahvistaa uuden muotoisen kyselytunnin merkitystä ennen kaikkea juuri hallituksen ja eduskunnan välisen keskustelun käymisen kautta. Olennaistahan tietysti on, niin kuin kaikki ovat jo aikaisemmissakin puheenvuoroissa sanoneet, että puhemiesneuvosto joutuu erittäin tarkoin harkitsemaan, mitkä ovat ne kaksi, kolme kysymystä, jotka ovat ajankohtaisia, poliittisesti kiinnostavia.

Olennaista on tietenkin sen, että joka tapauksessa, kun eduskunnassa puhemiesneuvosto näin on asian nyt arvioinut, että esitettävät kysymykset ovat kiinnostavia ja ajankohtaisia, niistä käydään keskustelu eduskunnassa. Niistä kuullaan ensinnäkin valtioneuvoston jäsenen vastaus, ja niistä voidaan myös käydä keskustelua, mikäli puhemies niin asian näkee.

Alleiviivaan nimenomaisesti uudenmuotoisen kyselytunnin erilaista välinearvoa, joka lisää mahdollisuuksia eduskunnassa tehdä erilaista kansanedustuslaitokseen liittyvää työtä kuin aikaisemmin on ollut. Sen vuoksi tietysti 4 momentin poistaminen suuressa valiokunnassa kyseisestä pykälästä oli tärkeä, koska se selkiyttää tässä suhteessa selvästi pelisääntöjä ja lisää nyt uudeksi kyselytuntikäytännöksi tulevan kyselytunnin merkitystä.

Ed. Ahdé: Arvoisa puhemies! Minä kannatan kyseistä muutosehdotusta, ettei vain asiasta synny kenellekään väärää käsitystä. Mutta minä en pidä sitä erityisen tärkeänä, koska minä tiedän, että kaikissa tapauksissa hallituksen on tuleminen vastaamaan jopa suullisiin kysymyksiinkin nykyisen käytännön mukaan. Se asia, että puhemiesneuvoston ehdotuksessa päädyttiin suullisen kyselytunnin kaavaan, sanontaan, pykälän osalta, on puhtaasti tekninen. Tällaista poliittista keskustelua, harkintaa ei tuon kohdan osalta suoritettu silloin, kun esitys tehtiin.

Edelleen haluan sanoa, että minusta oleellista tässä yhteydessä on kiinnittää huomiota siihen seikkaan, että hallituksen on vastattava näihin kysymyksiin perusteellisesti ja kunnolla, eikä siihen kysymykseen, että on välttämätöntä, että hallitus vastaa, esimerkiksi sillä tavalla, että se ei halua vastata asiaan, koska se riittää esitetyn muodon mukaan vastaukseksi. Mutta minä ilman muuta pidän selvänä ja aikoinaan, kun esitystä synnyttiin, olen ollut kovasti sitä mieltä, että tämän kaltaisen uuden kyselytuntijärjestelmän tarve on suuri ja poliittisen keskustelun käymisen tarve eduskunnan ja hallituksen välillä on suuri ja niin, että pääministerin johdolla hallitus tulee eduskunnan eteen käymään tätä keskustelua. Minä pidän tätä erittäin merkittävänä uudistuksena ja muutoksena, mutta pidän siis monien kanssa tärkeänä sitä, että hallitus myös omalta puoleltaan oivaltaa sen, että vastaukset ovat sellaisia, jotka virittävät kunnan poliittisen keskustelun, ja minä uskon siihen.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni täällä käyty keskustelu mm. siitä, millä tavalla eduskunnassa käytävää lähetekeskustelua, sen antia, käsitellään asianomaisessa erikoisvaliokunnassa, on tavattoman tärkeä näkökohta. Mielestäni meidän kansanedustajien tulisi pystyä jatkossa entistä enemmän kuuntelemaan toisiamme, ja aivan erityisesti pidän tärkeänä sitä, että täällä käytävästä lähetekes-

kustelusta todella toimitettaisiin asianomaiseen erikoisvaliokuntaan, jossa asia käsitellään, lähetekeskustelupöytäkirjat, joista sitten esimerkiksi sihteerin voisi poimia valiokunnalle ne näkökohdat, jotka ovat lähetekeskustelussa nousseet esille, koska muutenhan lähetekeskustelu mielestäni menettää kovasti merkitystään. Sen tarkoituksena on tarjota niille kansanedustajille, jotka eivät ole asiaa käsittelemässä, mahdollisuus esittää käsiteltävänä olevasta esityksestä ne näkemykset, joita he katsovat tarpeelliseksi.

Kaiken kaikkiaan minusta eduskuntatyössä on tavattoman paljon uudistamista. Esitetty kyselytuntiuudistus on aivan oikean suuntainen, ja uudistamista pitää jatkaa. Minusta seuraava on todella se — kaikissa valiokunnissa, ainaakaan perustuslakivaliokunnassa ei ole sellaista käytäntöä — että toimitettaisiin käydystä lähetekeskustelusta pöytäkirjakopiot valiokuntaan ja sieltä poimittaisiin lähetekeskustelussa esiin nousseet parannus- ja korjausehdotukset, jotka täällä on tehty.

Edelleen meidän kansanedustajien omasta asenteesta toki pitkälti riippuu se, minkälaiseksi eduskuntatyöskentely ja täysistuntotyöskentely muodostuu. Se on täysin meidän oma motivaatiokysymyksemme, ja oikealla asennoitumisella me toki voimme eduskunnan arvovaltaa nostaa.

Ed. Zyskowiec: Arvoisa puhemies! Haluan tämän keskustelun omalta osaltani viimeisessä puheenvuorossa aivan lyhyesti todeta, että edustajien Virolainen ja Ahde kanssa olen aivan samaa mieltä, että totta kai hallituksen on otettava ja uskoakseni se ottaa vakavasti ne kysymykset, jotka valtioneuvoston kyselytunnilla esitetään, ja valtioneuvoston on niihin perusteellisesti ja kunnolla vastattava.

Halusin tuoda esiin sen näkökohdan, että vähemmänkin perusteltu ja käytännössä asiaan aika lailla vastaamaton vastaus on myös vastaus. Halusin tuoda sen esiin sen vuoksi, että niissä keskusteluissa, joita ensimmäisen käsittelyn jälkeen on asiasta käyty, eräänlaisena vasta-argumenttina momentin poistamiselle haluttiin esittää, että se pakottaisi valtioneuvoston kyselytunnilla paljastamaan joitakin salaisina käsiteltyjä asioita tai muuten sellaisia arkaluonteisia asioita, joita ei voitaisi täällä käsitellä. Siitähän tietysti ei ole kyse. On selvää, että eduskunnan keskustelussa valtioneuvoston vastauksen jälkeen voidaan ottaa asiaan kantaa ja voidaan

myös, jos niin halutaan, arvostella saatua vastausta.

Sitten ed. Kemppainen puhui perustuslakivaliokunnan työskentelystä. Totean, että nyt ja ennenkin ja toivottavasti tulevaisuudessakin siellä aina asianmukaisesti otetaan huomioon, mitä valiokunnan jäsenet ja asiantuntijat esittävät. Mutta siellä on kahdenlaisia asioita, niin kuin entinen valiokunnan varapuheenjohtaja Kemppainen tietää. Kun päätetään lainsäätämisyjärjestyksestä, kuten tänään posti- ja telelaista annettua lausuntoa käsiteltäessä, silloin tietysti oikeudellinen harkinta on se, mitä suoritetaan, ja asiantuntijoiden näkemykset ovat hyvin painavia. Mutta kun käsitellään sen kaltaista asiaa kuin valtiosääntöuudistus, joka on valmistelevasti siellä käsiteltävänä eikä lausunnolla säätämisyjärjestyksen kannalta, silloin tietysti noudatetaan tavanomaista poliittista harkintaa, jota noudatettaessa toki silloinkin annetaan asiantuntijoiden näkemyksille arvoa.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 36 ja 37 b §:n, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotukset laeiksi maatalouslautakunnista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain ja maataloustuen jako- ja valvontatehtävien hoitamisesta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Ainoa käsittely

Mainitut vuoden 1987 vp:ltä lepäämässä olevat lakiehdotukset (HE n:o 83/1987 vp.)

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 2

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 2. Lepäämässä olevat lakiehdotukset voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Eduskunta yhtyy maa- ja metsätalousvaliokunnan ehdotukseen lakiehdotusten hylkäämisestä.

Asia on loppuun käsitelty.

8) Ehdotus laiksi Kansainvälisen työjärjestön hyväksymän työnvälityksen järjestelyä koskevan yleissopimuksen numero 88 eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 224/1988 vp.

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 11

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 11.

Kukaan ei pyydä puheenvuoroa.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

9) Hallituksen esitys n:o 19 laiksi vapaakunnan oikeudesta poiketa eräistä säännöksistä ja määräyksistä

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti laki- ja talousvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys n:o 20 laiksi leimaverolain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Almgren: Arvoisa puhemies! Leimaverojen tuotto on tämän vuoden budjetissa arvioitu lähes 5 miljardiksi markaksi. Keisari käyttää verotusvaltaansa monella sektorilla, ja ansiomarkan reunaan hallitus on iskenyt kynensä kiinni yltympäriinsä niin, että se itse asiassa on huvennut hyvin pieneksi siinä vaiheessa, kun se palkanansaitajan kukkaroon tulee. Lei-

mavero on yksi jo kauan sitten keksitty keino hankkia rahaa fiskaalisiin tarpeisiin.

Verokertymät alkavat kuitenkin tänä vuonna olla niin suuret, että joku hallituksen jäsen julkisuudessaakin ihmettelee sitä, mihin kaikki veroista kertyneet rahat oikein pannaan. Tästä huikeasta verokertymästä huolimatta verotusta kuitenkin tiukennetaan, kuten vastikään tulleet palkkaa ja verotusta koskevat kuitit osoittavat. Kansalaisten valtaenemmistö antaa hallitukselle ala-arvoisen todistuksen verouudistuksen tähänastisesta vaiheesta. Netto on pienentynyt monen pientä ja keskisuurta palkkaa ansaitsevan kohdalla. Tapahtui tänään sellainenkin ihme, että jopa eräs edustaja huuteli eduskuntatalon aulassa tänään valtiovarainministerin nimeä ja vaati selvitystä siitä, miksi hänenkin nettoansionsa on pienentynyt. No, se tietysti kansalaisille saattaisi olla ilonkin aihe.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä ei vastusta esillä olevaa hallituksen esitystä. Samalla kristillisen liiton eduskuntaryhmä haluaa kuitenkin painottaa sitä, että leimaverojärjestelmään on saatava eräitä korjauksia. Tulihan pienen pieni korjaus takavuosina, kun pelikorteilta poistettiin leimavero, mutta todellisia korjauksia on kuitenkin saatu odottaa liian kauan. Asunnonostajat joutuvat maksamaan kohtuuttoman leimaveron. Tätä kohtuuttomuutta korostaa se, että omakotitalon omistaja joutuu maksamaan 6 %, asunto-osakkeen ostaja 1,6 %. Tämä leimaveron maksamiseen liittyvä epäkohta — tekisi mieleni sanoa: suoranainen vääryys — on korjattava välittömästi.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on toistuvasti vaatinut leimaveron poistamista ensiasunnoilta ja pankkien velkakirjoilta. Olemme havainneet, että virkamiestaso on ärähtänyt ja todennut, että ei laissa ole mitään määritelmää ensiasunnosta. On sanottu, että kristillisen liiton vaatimaa muutosta on mahdoton toteuttaa. Muutosvastarinta on täysin odotettu. Jokainen muutos, joka aiheuttaa uudelleenharkintaa byrokratian koneistossa, saa vastaansa moitteen. Ei tahdota uusia menetelmiä. Uudet ratkaisut panevat ajattelemaan ja tekemään työtä totutusta ajatusmallista poiketen. Nämä ajatukset eivät saa olla oikeudenmukaisen leimaveroajattelun esteenä. Ensiasunnon käsite on määriteltävissä. Juuri sitä varten kansa on palkannut palvelijansa, virkamiehet, että he yhdessä lainsäätäjän kanssa tavoittelevat oikeita ja oikeudenmukaisia veroratkaisuja. Sitä vaativat aivan tavallinen arkijärki ja elämän kokemukset.

Ed. H o k k a n e n : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä n:o 20 ehdotetaan poistettavaksi leimavero yritysten suorittamissa diffuusioissa eli silloin, kun yritys jaetaan useaksi erilliseksi yhtiöksi. Tämän ehdotuksen mukaan yhteisöllä olisi oikeus hakemuksesta saada leimavero takaisin niissä tapauksissa, joissa sen kiinteistö tai arvopaperit luovutetaan tytäryhtiölle tai kahden tai useamman yhteisön yhdessä perustamalle yhteisölle.

Esitys on erittäin tervetullut ja kannatettava. Monilla toimialueilla toimivien suurten suomalaisten yritysten yhtiöittäminen erillisiksi yrityksiksi tulee tämän lain muutoksen jälkeen aikaisempaa helpommaksi ja myös halutuksi. Lain muutoksella on siten hyvin myönteinen merkitys kansainvälistyvän elinkeinoelämän kehittämiseen Suomessa.

Diffuusioilla eli jakautumisella tarkoitetaan yrityksen jakautumista kahdeksi tai useammaksi juridiseksi yksiköksi eli kansanomaisesti ilmaistuna yhtiöksi. Syynä suuren yhtymän jakamiseksi useaksi itsenäiseksi toimivaksi yhtiöksi on joko toiminnan uudelleenorganisointi tai rationalisointi. Pienyrityksissä jakautuminen on usein tarpeen perinnönjaon tai sukupolvenvaihdon toteuttamiseksi. Diffuusiojärjestelyt edellyttävät normaalisti käyttöomaisuuden siirtoja.

Leimaverolain mukaan kiinteän omaisuuden omistusoikeuden luovutuksen yhteydessä on nykyisin maksettava omaisuuden arvon mukainen leimavero. Sen määrä on, niin kuin tiedetään, 6 %, kun omaisuuden arvo ylittää 200 000 markkaa. Jos kiinteistön ohella samalle vastaanottajalle luovutetaan myös irtainta omaisuutta, kuten koneita ja laitteita, on leimavero maksettava kiinteän ja irtaimen omaisuuden yhteenlasketun arvon mukaan. Kun arvopapereita luovutetaan ilman pörssin välitystä, on leimaveroa suoritettava puolestaan 1,6 %. Nykyisin vallitsevan oikeuskäytännön mukaan kiinteän omaisuuden ja arvopaperien sijoittaminen osakeyhtiöön yhtiön osakkeita vastaan, eli niin sanottuna apportiomaisuutena, on myyntiin verrattava luovutus, josta niin ikään on suoritettava leimaveroa.

Esillä olevassa lakiehdotuksessa siis ehdotetaan, että edellä kuvatuista leimaveroesitelmistä välttyttäisiin silloin, kun kysymyksessä on omaisuuden luovuttaminen yhtiöittämistarkoituksessa toteutetussa kaupassa. Yhteisöllä on mahdollisuus lainmuutoksen jälkeen saada leimavero takaisin. Diffuusio on kysymyksessä

silloin, kun kotimainen osakeyhtiö tai osuuskunta omistaa vähintään kymmenen yhdeksättösoosaa osakeyhtiön osakepääomasta tai osuuskunnan osuuksista. Tytäryhtiönä pidetään myös sellaista osakeyhtiötä tai osuuskuntaa, jonka osakepääomasta tai osuuksista emoyhtiö yhden tai useamman tytäryhtiönsä kanssa omistaa yhdeksän kymmenettäosaa.

Arvoisa puhemies! Suomessa suurten yritysten yhtiöittämiselle on tänä päivänä olemassa useita selkeitä perusteita. Parikymmentä vuotta Suomessa jatkuneen yhtäjaksoisen yritysfiisioden aikakauden jälkeen meillä on käsissämme useita voimakkaasti keskittyneitä yrityksiä, jotka toimivat monilla toimialueilla ja jotka ovat hyvin suuria. Monet yhtiöt ovat lisäksi kehittäneet kotimaassa olevien toimintojen ohessa laajoja toimintoja myös ulkomailla. Monet suuren suomalaisen yrityksen pienet osastot ovat usean tuhannen ihmisen työllistämiä usein ja monen miljardin markan liikevaihtoon yltäviä yksiköitä, jotka itsenäisenä toimien olisivat jo varsin suuria suomalaisia yrityksiä, jotka voisivat usein itsenäisesti toimia paremmin kuin olemalla vähäinen emoyhtiönsä varjossa elävä osasto. Yhtiöittäminen antaa mahdollisuuden perustaa uudelle yritykselle oma hallinto, valita toimitusjohtaja, valita hallitus ja mahdollinen hallinto-neuvosto, jotka hallintoelimet saadessaan yrityksen omiin käsiinsä keskittyvät siihen toivotavasti suuremmalla mielenkiinnolla ja huolellisemmin kuin yhtiön toimiessa suuren yhtymän osastona.

Yhtiöittäminen antaa yrityksille mahdollisuudet harkita myös uudelleen sijoituspaikkansa ja ratkaista esimerkiksi sen, missä uuden yrityksen pääkonttorin tulisi sijaita. Yhtiöittäminen suomen mahdollisuudet yrityksen henkilöstölle osallistua myös aikaisempaa paremmin yrityksen omistamiseen, sen voitonjakoon ja myös sen tuloksen tekoon. Tämä tulee aikaisempaa mahdollisemmaksi ja itse asiassa mahdolliseksi erityisesti sen jälkeen, kun lähipäivinä eduskuntaan tulee hallituksen esityksenä lakiesitys henkilöstörahasistolaksi ja kun se sitten tulee säädettyksi eduskuntakäsittelyn jälkeen.

Pääomamarkkinoiden ja osakemarkkinoiden voimakas paraikaa tapahtuva uudistuminen ja kehittyminen antaa suomalaisille yrityksille mahdollisuuden hankkia tulorahoituksen lisäksi pääomia nyt myös vapailta pääomamarkkinoilta yrityksiin, jotka diffuusion jälkeen syntyvät.

Arvoisa puhemies! On toivottavaa, että esillä

oleva leimaverolakimuutos voidaan ripeästi käsitellä eduskunnassa ja saattaa välittömästi tuon eduskuntakäsittelyn jälkeen voimaan. Edelleen on, arvoisa puhemies, mielestäni toivottavaa, että tämä laki valmistuttuaan käynnistäisi Suomessa uuden aikakauden yritysten keskinäisissä suhteissa, aikakauden, jossa fuusioimisen ja keskittämisen jälkeen suuria yhtymiä uudelleen aletaan diffuusioida, yhtiöittää, ja palauttaa toimimaan niille juurilleen, työvoimansa ja raaka-aineensa lähteille, mistä ne ovat syntyneetkin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

valtiovarainvaliokuntaan

11) Hallituksen esitys n:o 21 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 57 §:n muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan

12) Hallituksen esitys n:o 22 yhteisaluelajiksi

liikennevaliokuntaan

13) Ed. Jouppilan ym. lakialoite n:o 16 laiksi tieliikennelain 48 §:n muuttamisesta

valtiovarainvaliokuntaan

14) Ed. Tykkyläisen ym. lakialoite n:o 17 laiksi tulo- ja varallisuusverolain 57 §:n muuttamisesta

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

keskiviikkona tämän kuun 29 päivänä pidettävään täysistuntoon

15) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 1

ensi tiistain täysistuntoon

16) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 4 (HE n:o 247/1988 vp.)

17) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 3 (HE n:o 12)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 14.37.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola